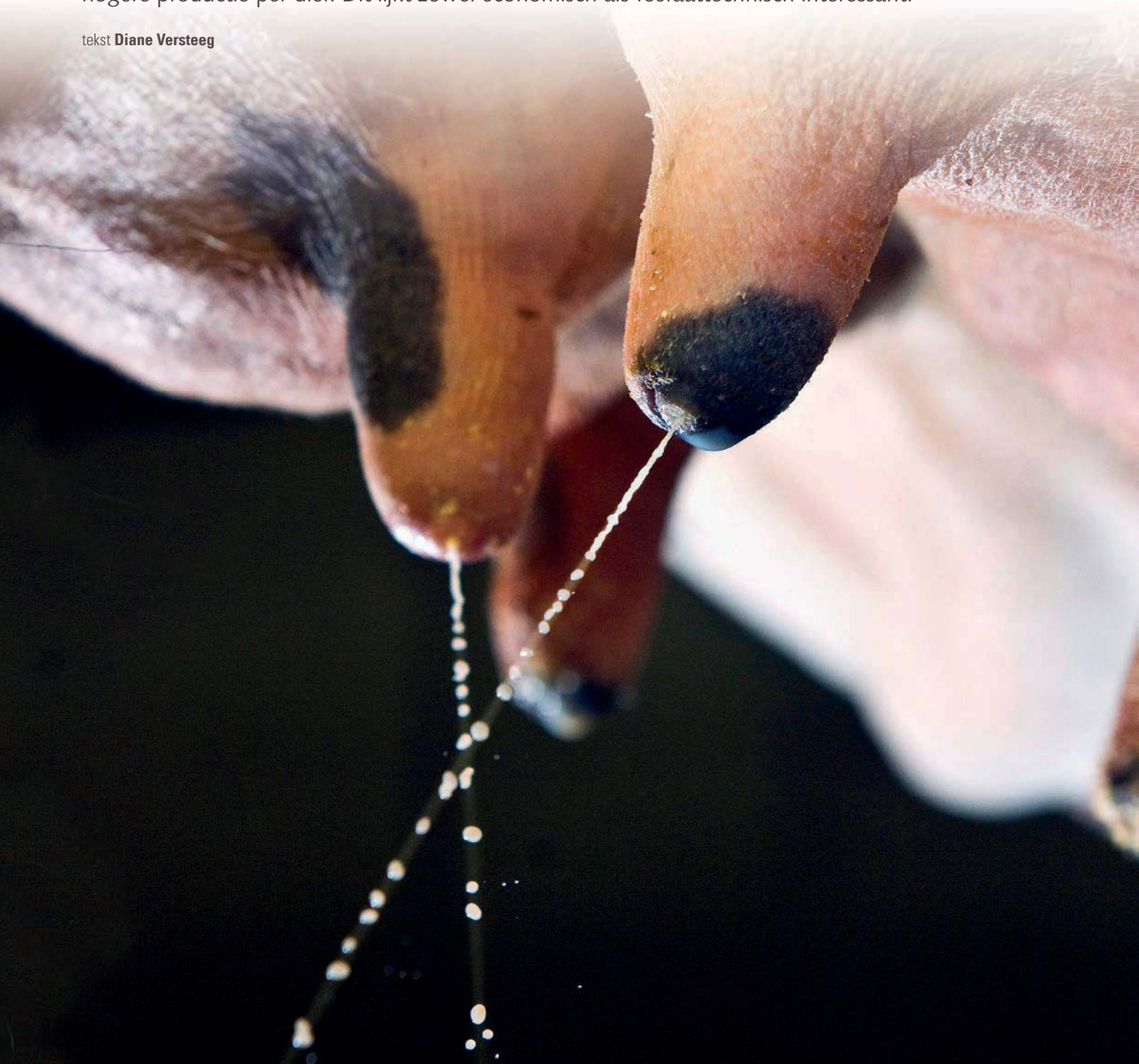

Jelle Zijlstra: 'Tien procent productiestijging ligt in de lijn der verwachting'

Meer melk per koe op zakelijke grond beoordelen

In de eerste vier maanden zonder quotum leverden Nederlandse melkveehouders al zeven procent meer melk dan vorig jaar in dezelfde periode. Die productiestijging komt gedeeltelijk door een hogere productie per dier. Dit lijkt zowel economisch als fosfaattechnisch interessant.

tekst **Diane Versteeg**

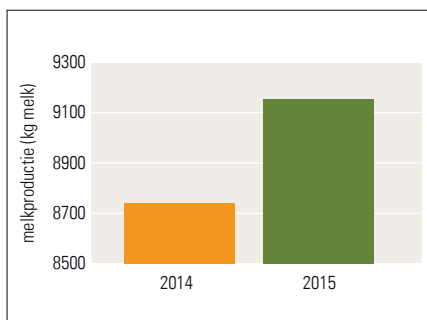

Meer melk na afschaffing quotum', kopte NOS.nl op dinsdag 22 september. Volgens het CBS steeg de Nederlandse melkproductie met zeven procent ten opzichte van een jaar eerder. Die extra melkplas wordt niet alleen veroorzaakt door meer koeien, maar ook door een hogere melkproductie per koe. De mpr-cijfers van CRV over de maanden april tot en met juli 2015 laten zien dat de hoeveelheid melk per dier stijgt.

De 305 dagenproductie van koeien ligt met gemiddeld 9150 liter over de maanden april tot en met juli 2015 ongeveer 400 liter hoger dan in dezelfde periode in 2014 (figuur 1). Ook valt voorzichtig te concluderen dat ondernemers meer vet en eiwit per liter melk leveren (figuur 2). De verklaring hiervoor kan de toename van het aantal koeien in de vee-stapel zijn. Deze blijven langer aanwezig en geven dikkere melk.

Volgens Jelle Zijlstra, onderzoeker bedrijfsmanagement melkveehouderij bij Wageningen UR Livestock Research, is het logisch dat de melkproductie in het quotumloze tijdperk stijgt. 'Zonder superheffing is het economisch belang om de productie per koe te verhogen veel groter dan voorheen. Elke liter extra melk per koe zorgt voor extra omzet en draagt bij aan het bedrijfsresultaat, omdat elke liter wordt uitbetaald en hier geen sanctie tegenover staat.'

De zeven procent stijging in melkproductie verbaast hem niet. 'Er waren veel stallen met vrije ruimte en er werden al een aantal jaren extra vaarzen aangehouden als voorbereiding op de uitbreiding van de productie in 2015', geeft hij aan. 'Daarnaast beschikken Nederlandse

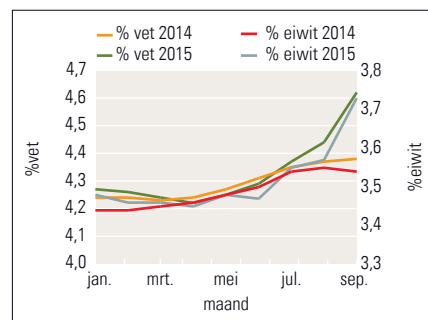
Figuur 1 – Gem. 305 dagenproductie per koe over april, mei, juni en juli 2014 en 2015

melkveehouders over voldoende vakmanschap om de productie per koe met uitgekiend voeren te verhogen. Een nationale productiestijging van ongeveer tien procent ligt daarom in de lijn der verwachting.'

Introductie voersaldo

Om de melkproductie per koe te verhogen denken veel ondernemers als eerste aan het verhogen van de krachtvoergift. Verschillende krachtvoerleveranciers zetten hier nu vol op in. Maar ze plaatsen hier zelf ook de kanttekening bij dat verhoging van de krachtvoergift met beleid moet gebeuren. 'Alleen meer rustig verteerbaar krachtvoer geeft behoud van de dierconditie. Hierdoor blijft de vruchtbaarheid op peil, waardoor de tussenkalftijd daalt en de melkproductie ook op langere tijd hoog blijft', somt Izak van Engelen, rundveespecialist van ABZ Diervoerders, op.

Een verstandige krachtvoergift betekent ook dat je rekening moet houden met het zogenaamde voersaldo. Het voersaldo is een bekend begrip in de intensieve

Figuur 2 – Vet- en eiwitpercentage in 2014 en 2015 van januari t/m september

veehouderij, maar zal voor een aantal melkveehouders nog wat onwennig klinken. 'Simpel gezegd is dit de melkopbrengst gebaseerd op het aantal kilogrammen vet en eiwit, verminderd met de totale voerkosten.'

Van Engelen rekent voor dat het voersaldo per koe niet lager mag zijn dan twee euro per dag. 'Anders vreet ze de boer erbij op,' beschrijft hij, 'want in dit voersaldo zijn de kosten van huisvesting nog niet meegenomen.'

Marginale kosten per koe

'In het quotumtijdperk zijn we gewend geraakt aan rendement per 100 kilogram melk', beschrijft Rick Hoksbergen, directeur agro van Alfa accountants en adviseurs. 'Dat rendement is nog steeds belangrijk, maar er komt een extra rendementsberekening bij in de vorm van rendement per kilo fosfaat.'

Hij berekende voor één van zijn studiegroepen het rendement per kg fosfaat. Uit deze berekening blijkt dat meer melk leveren niet noodzakelijk is voor het behalen van een goed resultaat per kilo fos-

Johan Schep: 'Meer melk per ligbox door aanschaf melkrobot'

Schep Holsteins liet recent op het bedrijf in Bergambacht een robot voor een aparte groep hoogproductieve koeien installeren. 'We zijn pas net begonnen, dus we weten nog niet hoeveel effect deze robot op de korte termijn heeft', vertelt Johan Schep over de installatie van een melkrobot naast de 28 stands-carrouselmelkstal. 'Onze laatste stal is gebouwd in 2003, en we hadden ruimte voor 250 koeien en bijbehorend jongvee. Met het oog op het verdwijnen van het melkquotum willen we met 30 boxen meer zo veel mogelijk melk gaan leveren.'

Schep wilde de stal niet verder uitbreiden, binnen de bestaande gebouwen is ruimte gemaakt. Hiervoor is de natuurbeschermingswetvergunning aangepast

en is er in 2014 land gekocht. 'Daarna zijn we gaan zoeken naar een manier waarop we meer melk per ligbox kunnen leveren', zegt Schep. Drie keer per dag melken was vanwege de extra kosten voor arbeid geen aantrekkelijke optie. De

keuze viel op een Lely A4-melkrobot. 'Door een melkrobot te installeren houden we de arbeidskosten laag en kunnen we de hoogproductieve koeien optimaal laten produceren.'

Er is bewust gekozen voor een aparte, hoogproductieve groep koeien. 'We selecteren op basis van index en moederproductie. De dieren die geselecteerd worden voor de robotgroep, blijven hun gehele melkcarrière in de robotgroep. Ze gaan niet na 150 dagen naar de carrouselgroep en ze komen na afkalven ook weer terug in de robotgroep.'

De huidige jaarproductie ligt rond 2,4 miljoen liter melk. Door de productie per koe te verhogen verwacht Schep in 2016 drie miljoen liter melk te produceren.

faat (zie ook het kader op pagina 40). 'Het lijkt erop dat de bedrijfskosten hier een rol spelen. Heb je een simpele bedrijfsvoering met weinig arbeids- en machinekosten, dan kun je toch per kilo fosfaat een mooi resultaat halen', geeft Hoksbergen aan.

Moet je extra koeien houden om extra liters melk te leveren, dan wordt de rekensom al snel negatief. 'Voor die koeien moet je een volledig rantsoen aankopen, ze produceren extra mest die je moet afvoeren of verwerken, er zijn veekosten mee gemoeid en verdunning van nutskosten treedt vrijwel niet op.'

Hoksbergen vervolgt: 'Ondernemers zullen zich vaker af moeten vragen: hoe lang wil of kan ik het verlies per koe dragen? Ik ga dan ook niet uit van de marginale kosten per liter melk, maar van de marginale kosten per koe.'

Uit een 'sigarendoosberekening' blijkt dat bij een melkprijs van 0,25 euro per

liter er in ieder geval een cent per liter bij moet. 'Bij een jaarproductie van 9000 liter per koe kost dit dier dan 90 euro per jaar. Stel jezelf de vraag of deze extra koe die 90 euro per jaar nog weer terugverdient op het moment dat je bepaalt of je afscheid van dit dier gaat nemen.'

Ervan uitgaande dat de melkprijs zich binnen twee jaar voldoende herstelt om in ieder geval het verlies weer terug te verdienen, moet een veehouder volgens Hoksbergen zeker weten of hij de koe over twee jaar nog melkt. 'Bij een tweedekalfskoe is het vrij zeker dat ze nog een aantal lactaties meegaat. Maar voor een zesdekalfskoe wordt dat alweer lastiger. Het is maar de vraag of die zesdekalfskoe het verlies van dit jaar nog terugverdient.'

Daling ruwvoerkosten

Het melkquotum fungeerde als een goede buffer voor veel melkveehouders. 'Steeds meer melkveehouders zullen echt moeten gaan ondernemen. Dat betekent dat je ongelooflijk goed moet weten hoe de kostprijs is opgebouwd en je voerkosten spelen daarbij een belangrijke rol. Misschien kun je krachtvoer wel gunstiger inkopen dan ruwvoer', geeft Van Engelen aan.

Hoksbergen verwacht geen snelle stijging van de ruwvoerprijs. 'Binnen de nieuwe begrenzing van fosfaatrechten

verwacht ik dat de productie per koe gaat stijgen en ondernemers minder jongvee aanhouden. Als gevolg daarvan hebben ze minder ruwvoer nodig, waardoor een dempend prijseffect optreedt.' Hij sluit zich wel aan bij de conclusie van Van Engelen dat er meer gevraagd wordt van het ondernemerschap van de melkveehouder. 'Zakelijk denken wordt een nieuwe standaard in de melkveehouderij. Ik zie daarin ook nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan, waarbij een ondernemer investeert en toeziet op de kosten en het verzorgen van de koeien overlaat aan de vakman of vakvrouw in de stal. De familiebedrijven en de personen die zowel vakmanschap als ondernemerschap combineren, zullen er nog steeds blijven, maar dat ondernemers en vakmensen elkaar op de eigen kwaliteiten aanvullen, is niet verkeerd.'

Bij de huidige fosfaatrechtendiscussie kun je ook niet zonder vakmanschap, bevoegt Hoksbergen. Alleen 'op hoofdlijnen' managen van de veestapel is onvoldoende om een goed resultaat te behalen. Dit blijkt ook uit de resultaten die hij binnen één studiegroep vergeleek.

Verlies van zes cent per liter

Voorlopig is het nog afwachten wat de fosfaatrechtendiscussie betekent voor de melkveesector. Tot die tijd is, zelfs bij lagere melkprijzen, een hoge productie

Tabel 1 – 'Sigarendoosberekening' kosten per liter melk

toegerekende kosten	kosten/liter
rantsoen	18-20 cent
mest	4-6 cent
veekosten	3 cent
nutskosten	1 cent
totaal	26-30 cent

Veel melk per kg fosfaat aantrekkelijk, maar niet noodzakelijk

Dat de uitzondering vaak de regel bevestigt, blijkt uit deze beantwoording van de vraag of veel liters melk per kilogram fosfaatproductie noodzakelijk is om een goed rendement te halen. Voor een studiegroep zette Rick Hoksbergen per bedrijf de gegevens over de fosfaatproductie, de hoeveelheid melk per 100 kg fosfaat en het nettoresultaat per 100 kg fosfaat tegen elkaar af (figuur 3).

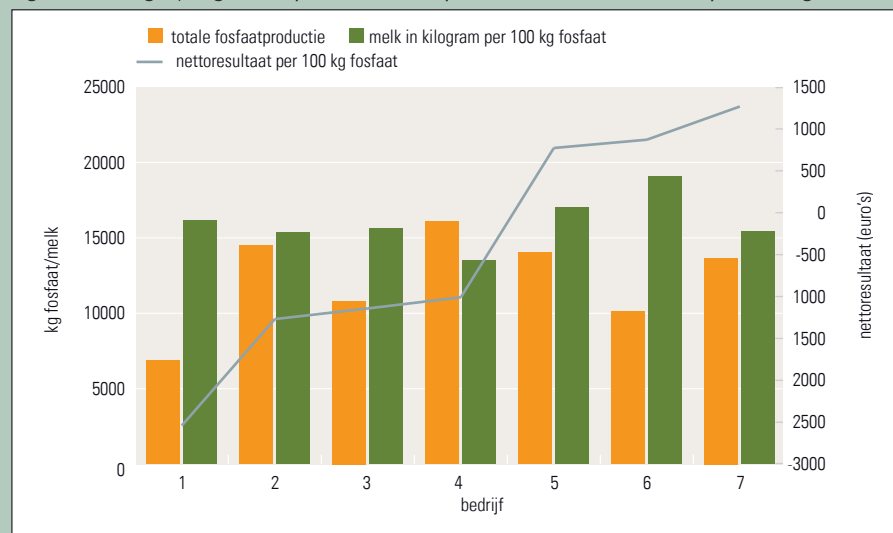
'Uit de resultaten van deze zeven bedrijven in de studiegroep blijkt dat het nettobedrijfsresultaat stijgt als er meer melk per kilogram fosfaat wordt gemolken. Maar het zevende bedrijf laat juist zien met een lagere hoeveelheid melk per kilogram fosfaat tóch een hoger bedrijfsresultaat te halen.'

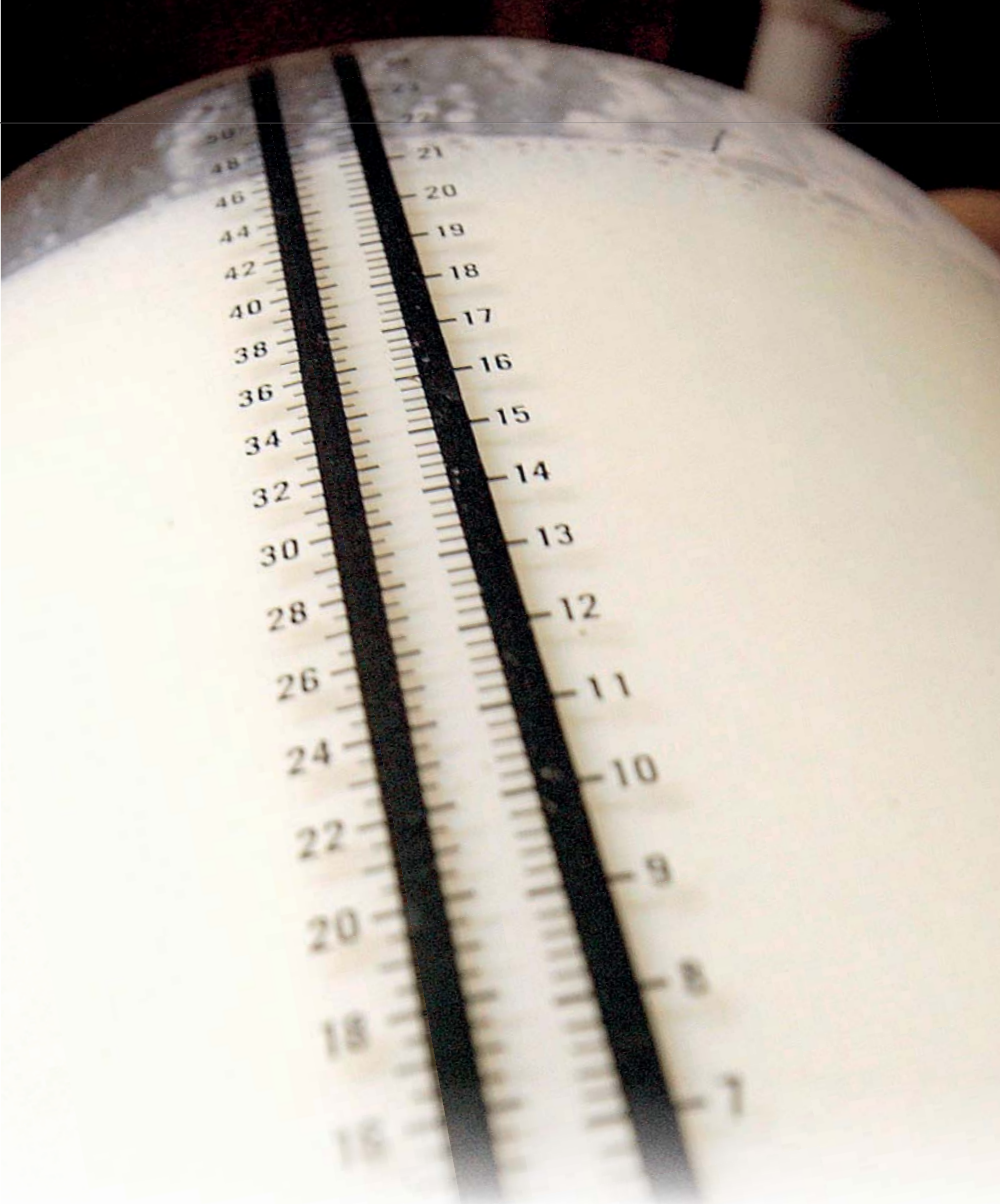
Het zevende bedrijf kenmerkt zich door de lage kostenstructuur. 'Ook opvallend: deze boer melkt met een robot. Dit druist in tegen het heersende beeld dat robotbedrijven hogere kosten maken en daardoor een slechter saldo halen dan traditionele bedrijven.' Het zesde bedrijf daarentegen melkt drie keer per dag. 'Wat

mij betreft illustreert deze grafiek perfect dat je de extra kosten die je maakt niet uit het oog moet verliezen als je streeft naar een hogere meeropbrengst. Bij drie keer melken komen er extra kosten: nutskosten, arbeidskosten en 10 pro-

cent meer voer. Nederlandse koeien geven veel melk, maar nog altijd niet alleen van licht en lucht. Uit eerder onderzoek blijkt ook dat met name extra arbeidskosten een negatieve invloed hebben op het resultaat.'

Figuur 3 – Vergelijking fosfaatproductie, melkproductie en nettoresultaat per 100 kg fosfaat

per koe interessant. 'Al ver voor de afschaffing van het melkquotum, in 2008, hebben we gerekend aan de vraag hoe laag de melkprijs moest worden voordat Nederlandse melkveehouders over zouden gaan tot verlaging van de melkproductie in de situatie zonder quotering', geeft Jelle Zijlstra aan. 'Toen bleek al dat de prijs eerst lager dan 20 cent per liter zou moeten zijn, voordat melkveehouders er verstandig aan doen om maatregelen te nemen als het afvoeren van koeien, omdat ze op iedere geleverde kilogram melk geld verliezen. Bij prijzen tussen de 25 en 30 cent is dat nog niet aan de orde.'

Volgens de berekening betekent dit dat ondernemers een verlies van 6 cent per liter voor hun rekening willen nemen. Zijlstra wil nog wel graag een kanttekening bij de productieverhoging plaatsen: 'Ik krijg vaak de vraag hoeveel extra melk een koe kan geven. Veehouders weten dat het economisch gezien interessant is om meer melk te leveren. Maar de kans op gezondheidsproblemen neemt op een deel van de bedrijven wel toe als de krachtvoergiften en de productie per koe worden opgevoerd. En meer gezondheidsproblemen zullen het rendement van extra krachtvoer ongunstig beïnvloeden. Dat leidt tot een kortere levensduur en dat levert vervolgens schade aan het imago van de agrarische sector.'

Wim Bonestroo: 'Met derde melking van 28 naar 35 liter per koe'

'We hebben een uitgekiend schema voor de drie dagelijkse melkbeurten samengesteld. Met negen personen, waaronder mijn vrouw en ikzelf, zetten we in drie weken dit schema rond. Anders zou het sociaal gezien ook niet vol te houden zijn', vertelt Wim Bonestroo. Hij melkt ruim 240 koeien in Doornspijk.

Per 1 april is hij drie keer per dag gaan melken. Verhogen van de kasstroom was hiervoor een belangrijke reden, maar het bood ook de mogelijkheid om meer krachtvoer in de melkput te kunnen voeren zonder een voerstation te installeren. 'Vooral de verse koeien namen te weinig voer op en produceerden niet naar hun potentie', zegt Wim.

Melken gebeurt om zes uur 's ochtends, twee uur 's middags en tien uur 's avonds. Bonestroo molk al eens eerder een periode drie keer per dag, maar stopte daarmee omdat het een te zware wissel trok op zijn sociale leven. Nu heeft hij zeven (oud-)stagiars, buurtgenoten en enkele zzp'ers op een nulurencontract om de drie melkingen rond te zetten.

'Elke ochtend ben ik zelf in de stal', zegt Wim. 'Alle melkers hebben één zondag vrij per drie weken. De week erop melken ze op zondagavond, de week daarna melken ze op zondagochtend en zondagmiddag.' De overige dagen hebben ze zo ingedeeld dat iemand die 's avonds om tien uur melkt, niet de volgende dag om zes uur weer in de melkstal moet zijn. Er zijn steeds twee personen in de melkstal. Een avondbeurt wordt dubbel uitbetaald. Zo maakt Wim Bonestroo de beurten die het sociale leven het meest beïnvloeden zo aantrekkelijk mogelijk. 'Kan iemand niet, dan regelt hij of zij zelf een vervanger. Met een team van negen personen is er vaak wel iemand beschikbaar', legt hij uit.

Ondanks vaker melken met vreemd personeel en het voeren van meer krachtvoer, levert Wim niet in op het voersaldo op deze derde melking. 'Door meer melk te leveren, haal ik een hogere omzet. Bovendien: of ik nu meer melk lever met meer ruwvoer of meer krachtvoer, dat maakt in mijn geval niet zoveel uit.'

Aan het einde van het jaar is een evaluatiemoment ingepland. Maar zelfs met een lagere melkprijs haalt Wim op de derde melking een positief voersaldo van 15.000 euro. 'We zijn van 28 liter per koe naar 35 liter per koe gegaan. Bovendien steeg het aantal geleverde kilogrammen vet en eiwit met 19 procent. Nederlandse koeien zijn allang in staat om zonder moeite 11.000 liter per jaar te produceren. Die potentie kun je alleen benutten door je koeien optimaal te managen', besluit hij.